

17.34x18.62	1	11	עמוד	הארץ - כותרת	02/09/2026	98914865-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

בין הרצל למנסור עבאס :

בין הרצל למנסור עבאס

דמיטרי שומסקי

לא יהיה זה מוגזם לומר, כי "הערבי של הרצל" — הגיבור הערבי של הרומן האוטופי הפוליטי של תיאודור הרצל "אלטנוילנד", רשיד ביי — הוא כנראה הדמות המגוחכת ביותר ברומן בעיני קוראיו הביקורתיים, וגם המושמצת ביותר. תוכורת: מדובר בחבר הערבי של הקהילה הציונית הקרויה אלטנוילנד, שקימה בארץ ישראל, על פי חזונו של הרצל, לאחר המימוש המוצלח של הפרויקט הציוני. תפקידו ברומן לייצג לגיטימציה מצד ילידי הארץ להגירה ולהתיישבות הציונית, וכמובן לישות האוטונומית היהודית בארץ.

ביי מביע הערכה עמוקה למייסדי אלטנוילנד על תרומתם לשיפור המצב הכלכלי של האוכלוסייה הערבית הארצישראלית, דוחה את הטענות שהציונים הם פולשים זרים שהשתלטו על נחלה לא להם, מכריז חגיגת על אחווה בין־דתית בין יהודים למוסלמים על אדמת מולדתם המשותפת. על רקע כל זאת, מקובל בקרב חלק מחורי קרי הספרות וההיסטוריונים לראות בדגם היחסים בינו לבין האדונים הציונים של אלטנוילנד סמל להתנשאות ולפטרנליזם של הרוב הקולוניאליסטי הציוני כלפי המיעוט הילידי הפלסטיני.

אלא שמי שמתעקשים על פרשנות קולוניאליסטית ממין זה מחמיצים את העובדה, שהגיבור הערבי של הרומן של הרצל אינו נמנה עם מיעוט כנוע. אדרבה, כמו שניכר בבירור בכמה מקומות בספר, הסולטן הטורקי ממשיך להיות הריבון בארץ ישראל האלטנוילנדית, שלמעשה איננה אלא מחוז אוטונומי באימפריה העותמאנית. רשיד ביי, ששפתו העיקרית, כך עולה מהרומן, היא טורקית, מייצג אפוא לאמיתו של דבר את השליטים המוסלמים ההגמוניים, אשר ניאותו להקצות לציונים מידה נרחבת של שלטון עצמי טריטוריאלי. למרות היותו בן

למיעוט ערבי באלטנוילנד בעלת רוב יהודי, הריהו משתייך למעגל השלטוני הרחב של "בעלי הבית" האימפריאליים. לכן האשרור שביי נותן למיזם הציוני, וכן התפעלותו המופגנת ממנו, מגיעים מעמדה של כוח, ולא של חולשה.

האימפריה העותמאנית קיימת היום רק בחלומות ההזויים של רג'פ טייפ ארדואן. ישראל איננה יחידה אוטונומית במסגרת שום ישות מדינית אחרת, אלא מדינת־לאום עצמאית וריבונית. ואולם אפילו בנימין נתניהו ער לכך, שהשגשוג העתידי של ישראל אינו אפשרי בלא השתלבות גיאופוליטית וכלכלית במרחב המזרח־תיכוני. משום כך אין הוא מפסיק להתפאר בהסכמי אברהם, שהוא מציג כהישג אישי־מדיני יוצא מגדר הרגיל שלו, וכן מייחל בכל מאודו להסכם נורמליזציה עם סעודיה.

עבאס, כמו דמות הערבי ב"אלטנוילנד", לא פונה אל היהודים בישראל מעמדת חולשה, אלא מעמדת עוצמה

אכן, עצם המושג "נורמליזציה" בנוגע ליחסי ישראל ומדינות ערב איננו אלא שם קוד למתן אישור אזורי לישראל במזרח התיכון הערבי־המוסלמי. לקבלתה תוך כדי ביטול תיוגה כנטע זר בשכונה. בעוד הצורך באישור זה מוכחש תדיר ביהירות על ידי ישראל באופן פומבי, מתוך פנטסיה חסרת שחר של ה"וילה ב'וגל", הרי שלאמיתו של דבר שני הצדדים — היהודים הישראלים והערבים המזרח־תיכוניים — מכירים בלא ספק בלבם פנימה, שבלי אישור כזה לא תוכל ישראל להתקיים באזור לאורך זמן. גם יו"ר רע"מ, חבר הכנסת מנסור עבאס, מבין זאת היטב. בדומה לביי באלטנוילנד,

מתייצב עבאס מאחורי ההכרה בציונות ובהגדרה העצמית של העם היהודי בארץ ישראל לא מתוך התבטלות והתרפסות בפני הרוב היהודי, כמו שסבורים כמה ממבקריו משמאל — ערבים ויהודים — אלא מתוך תחושת ביטחון עצמי וקולקטיבי, הנובעת מתודעת השתייכות לרוב לאומי־תרבותי תי אזורי, שמדינת היהודים, במקדם או במאוחר, תצטרך להתחשב בו.

אכן, אין לראות במאמצים של עבאס, שהשבוע הוכתרו בהצלחה, לשבץ במקום השני במפלגתו את יואב סגלוביץ — ניצב בדימוס, יוצא מפלגת מרכז ציונית — שאיפה לזכות בלגיטימציה של "בעלי הבית" היהודים. להיפך. מדובר באיתות בדבר הלגיטימציה מצד "בעלי הבית" האזוריים, הערבים המוסלמים, לציונות. אין זה מפתיע, לכן, כי מי שמאבדים עשתונות מול התופעה של רע"מ הם בראש ובראשונה יהודים גזענים הזועקים בכל פינה, מתוך תסביך נחיתות אזורית, "אנחנו בעלי הבית". עבאס, בניגוד לטענות מבקריו הפלסטיני־נוצנטריים, אינו זונח את סוגיית המולדת הפלסטינית, כמו שהיה אפשר להתרשם מקריאתו באחרונה לארצות הברית ולישראל להכיר במדינת פלסטין. ואולם אין ספק, כי בשיח הפוליטי שלו הוא מסיט את הדגש מהמולדת הפלסטינית לעבר המולדת האזורית — המרחב הערבי המזרח־תיכוני — שהמולדת הפלסטינית (וכן היהודית הישראלית) היא חלק אינטגרלי ממנו. אסטרטגיה זו לעיבוי הזהות הפלסטינית הקורבנית והחבולה על ידי מעטפת הזהות האזורית הערבית, יש בה כדי לוקוף את קומתה של הפוליטיקה הערבית בישראל וכן לדחוק לפינה, בטווח הארוך, את מדינת הגזענים היהודים ולגרום לה לשנות את דמותה ולהשתלב בגיאופוליטית באזור. רק כך יהיה אפשר לקדם את חזון הפיוס בין העמים בנוסח הרצל וגייבורו רשיד ביי.